

Марія Пангелова

(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)

ЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ IDENTITY В АМЕРИКАНСЬКІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ ЯК ВІДТВОРЕННЯ ДВОЇСТОСТІ ЛЮДИНИ

Стаття присвячена аналізу концепту identity, який полягає в основі феномену самоідентифікації, на лінгвістичному рівні представлена його двоїста природа: існує психологічна неоднорідність у поведінці людини як представника групи та як індивіда. Проаналізовано дефініції слова за сучасними американськими тлумачними словниками з метою розкриття поняття identity саме в американській культурі нашого часу. З'ясовано, що саме в словнику Cambridge Dictionary of American English коротко представлені дефініції, найбільш близькі до розуміння цінностей американцями.

Ключові слова: концепт, самоідентифікація, словник, індивід, лінгвокультурологія.

Статья посвящена анализу концепта identity, который лежит в основе феномена самоидентификации, на лингвистическом уровне представлена его двойственная природа: существует психологическая неоднородность в поведении человека как представителя группы и как индивида. Проанализированы дефиниции слова по современным американским толковым словарям с целью раскрытия понятия identity именно в американской культуре нашего времени. Выяснено, что именно в словаре Cambridge Dictionary of American English кратко представлены дефиниции, наиболее близкие к пониманию ценностей американцами.

Ключевые слова: концепт, самоидентификация, словарь, индивид, лингвокультурология.

The article deals with the concept of identity, which is based on the phenomenon of identity, linguistic level is represented by its dual nature: there is a psychological heterogeneity in human behavior as a representative of group and as an individual. Word definitions of modern American glossary to demonstrate the concept of identity in American culture of our time were analyzed. It was shown that in Cambridge Dictionary of American English were summarized definitions which are the closest to understanding of American values.

Key words: concept, identification, vocabulary, individual, cultural linguistics.

Під час аналізу концепту identity, який полягає в основі феномену самоідентифікації, на лінгвістичному рівні представлена його двоїста природа: існує психологічна неоднорідність у поведінці людини як представника групи та як індивіда. Особистісна і соціальна складові самоідентифікації взаємопов'язані, і цей зв'язок виявляється під час взаємодії людини з іншими представниками суспільства. Ми ставимо за мету виявити в концепті identity два центри: уподібнення груп й виділення унікальності за допомогою лінгвістичного аналізу.

На погляд В. Карасика, лінгвокультурний концепт слід розглядати як багатовимірне смислове утворення, у якому виділяється ціннісний, образний і понятійний компоненти [1, с. 109]. Характеристики концептів включають також комплексність побутування, умовність і розмитість, мінливість, обмеженість свідомістю носія, багатовимірність, методологічну відкритість тощо [1; 4, с. 13].

Досліджуваний концепт об'єктивований в англійській мові лексемою identity. За даними етимологічного словника, лексема вперше фіксується у 1570 році, коли слово перейшло в англійську з французької мови, у яку воно потрапило з латинської і спочатку звучало як *identi-tatem* (nom. *Identitas*), що означало «схожість, подібність», на противагу *diversity* – «різноманітність», «варіативність» [10, с. 286]. Досить тривалий час її вживання було обмежене. Починаючи з другої половини XX століття, з'являється безліч сполучень з лексемою «identity» та її похідними, наприклад, *identity crisis* («особистісна криза, пошук самого себе») – 1954, *identity theft* у 1995 [9].

Identity має латинський корінь *idem* (те ж саме) і позначає структуру речей, які залишаються тими ж самими, зберігають свою «сутність» при всіх трансформаціях. Identity також позначає й одиничне буття особистості, її дії, досвід, бажання, мрії і спогади, або «самість» (*self*).

Ми аналізуємо дефініції слова за сучасними американськими тлумачними словниками [5; 6; 7; 8; 9] з метою розкриття поняття identity саме в американській культурі нашого часу. Стрижневе визначення цінності взято зі словника Cambridge Dictionary of American English [6], оскільки саме в цьому словнику коротко представлені дефініції, найбільш близькі до розуміння цінностей американцями. В CDAE identity визначається як *who a person is, or the qualities of a person or group that make them different from others* – «хто є людина, або якості людини або групи, які відрізняють їх від інших». У зазначеному визначенні підкреслюється семантичний центр – «унікальність людини

або групи». Це важливо у зв'язку з тим, що індивідуалізм є значущою цінністю для американців, спочатку вони шукатимуть, що відрізняє їх від інших представників суспільства, а лише згодом визначать те спільне, що об'єднує. Додатково ми виділяємо такі компоненти:

1. *Sameness of essential or generic character in different instances; sameness in all that constitutes the objective reality of a thing* – «Схожість загальних характеристик в різних випадках; схожість у всьому тому, що складає об'єктивну реальність речі [8]»;

2. *The set of behavioral or personal characteristics by which an individual is recognizable as a member of a group* – «Набір поведінкових і особистісних характеристик, за допомогою яких особистість розглядається як член групи [5]»;

3. *Essential self: the set of characteristics that somebody recognizes as belonging uniquely to himself or herself and constituting his or her individual personality for life* – «Невід'ємне я: набір характеристик, які людина вважає належними лише їй, і які складають її індивідуальність [7]».

На основі аналізу дефініцій identity у словниках нами була складена таблиця, в якій відзначені сенси уподібнення й унікальності, що фіксуються у визначеннях identity (Таблиця №1).

Таблиця №1

Сенси лексеми <i>identity</i> в американських тлумачних словниках					
Словники					
Уподібнення					
identicalness	+				+
oneness	+				+
sameness	+	+	+	+	+
selfsameness	+				+
Унікальність					
character			+		
distinctiveness			+		
identicalness	+				
individuality	+	+	+	+	+
personality			+	+	
self	+	+	+		+
selfhood	+				+
uniqueness		+	+	+	

Як показано в таблиці, identity має двоїсту природу, в американських тлумачних словниках відзначаються два центри: sameness та individuality. Довжина синонімічних рядів також підтверджує групування навколо цих двох центрів. Синонімами лексеми identity в значенні sameness виступають similitude, congruence, equivalence, uniformity, likeness, analogy, resemblance, correspondence, coincidence, integrity, similarity. Другий центр представлений синонімами individuality, personality, personhood, character, self, ego, being, selfdom, selfhood, name, authenticity, singularity, oneness, distinctiveness, particularity, originality. Ідея ідентичності може поширюватися як на живі, так і на неживі об'єкти, при значному переважанні перших, що відображає сучасні антропоцентричні тенденції. Неважко помітити, що виявлені семантичні центри різноспрямовані: з одного боку, ідентичність є уподібненням себе до інших, належність до певного кола «своїх», уявлення себе як частини цілого, з іншого – уявлення себе як чогось окремого, виділення з низки подібних об'єктів [3, с. 208]. Із наведених вище синонімічних рядів видно, що чисельно концептуальна область identity як uniqueness переважає над концептуальною областю identity як sameness. Більша кількість репрезентантів і синонімів говорить про те, що у свідомості носіїв американської лінгвокультури індивідуальне начало переважає над колективним. В індивідуалістичних культурах особистісна ідентичність цінується вище, ніж в колективістських [2, с. 163], тому в американській лінгвокультурі особистісна складова самоідентифікації повинна визначати більше моделей поведінки.

Аналіз сполучуваності лексеми identity засвідчив, що в значенні уподібнення вона сполучається, перш за все, з одиницями, які позначають належність до спільноти на основі певної ознаки: етнічної, соціальної, професійної, гендерної та інших – national identity («національна ідентичність»), professional identity («професійна ідентичність»), cultural or racial identity («культурна або расова

ідентичність»), class / social identity («класова / соціальна ідентичність»), familial identity («сімейні цінності»), gender identity («гендерна ідентичність»).

National identity (національна ідентичність) – depiction of a country as a whole, encompassing its culture, traditions, language, and politics – «опис країни як цілого, включаючи культуру, традиції, мову і політику». Приклад: In many respects, Somaliland is already its own country, with its own currency, its own army and navy, its own borders and its own national identity, as evidenced by the countless Somaliland T-shirts and flags everywhere you look. – «У багатьох відносинах Сомалі – незалежна країна зі своєю власною валютою, армією і флотом, зі своїми кордонами і національною ідентичністю, про що свідчить незліченна кількість футболок та прапорів всюди [9]» [тут і далі переклад наш].

Другий семантичний центр лексеми identity представлений словосполученнями, котрі характеризують окремість особистості або об'єкта, індивідуальність, відмінність від інших – identity card («посвідчення особи»), identity crisis («особистісна криза»), identity theft та identity fraud («підробка та використання чужих даних») identity verification («перевірка ідентичності») [3, с. 210].

Identity card (посвідчення особи) – a card with your name, date of birth, photograph, and signature on it, that proves who you are – «картка з ім'ям, датою народження, фотографією та підписом, що підтверджує хто ви є». Приклад: In fact, the registered traveler program was similar to Global Entry. It, too, was to have included a thorough background check and biometric identity card. – «По суті програма реєстрації пасажирів нагадувала програму «Global Entry». Вона також включала повну перевірку всіх документів і карток біометричних даних, що засвідчують особу [9]».

Таким чином, проведений нами аналіз понятійної складової концепту, дефініції та поєднання з identity підтверджує висновок про двоїстість природи людини, зазначеної у роботах із соціальної ідентичності.

Образна і ціннісна складові концепту подані в скороченому вигляді, з метою підтвердити висновки про подвійність identity, зроблені в ході аналізу понятійної сторони.

На підставі аналізу газетних публікацій нами були виявлені основні актуальні теми, які найчастіше отримували висвітлення в ЗМІ, так чи інакше пов'язані з проблемою identity: religious identity, ethnical identity, professional identity, political identity, sexual identity, gender identity, ID policy.

На основі результатів вибудовуємо асоціативне поле концепту identity:

1. Individuality: character, name, oneness, particularity, uniqueness, selfness, privacy, autopsy, choice, freedom, will.
2. Similarity: match, relation, likeness, similitude, uniformity, correspondence, identicalness, civil rights, brotherhood, equality, equal opportunity, justice.
3. Class consciousness: class identity, prejudice, struggle, discrimination, segregation, Civil War, difference, race, nation.
4. Identification: badge, labeling, ID, ID bracelet, naming, passport.

Будучи лінгвокультурним концептом, identity володіє ціннісними характеристиками, які встановлюються в ході аналізу афоризмів. Такий аналіз дає можливість розкрити зміст та ціннісні характеристики концепту identity в американській лінгвокультурі. Ми відзначаємо, що в пареміях немає прямих вказівок на identity, вони впливають з контексту. Аналіз, проведений нами на основі двадцяти інтернет-джерел (ресурс доступу, сайт www.onelook.com), присвячених прислів'ям та приказками народів світу, допоміг встановити, які значення identity в них і які з них мають велику значимість з точки зору американців:

Identity в значенні character – «характер». Still waters run deep. Every man has a fool up his sleeve. Every man has his hobby horse. From little acorns mighty oaks do grow. Men apt to promise are apt to forget. Praise makes a bad man worse.

Такі одиниці вказують на різні характеристики особистості, в основному в пареміологічний фонд увійшли приказки, що мають від'ємне конотативне значення: every man has a fool up his sleeve – дослівно, «в кожній людині ховається дурень, кожна людина може виявитися дурнем»; every man has his hobby-horse – «у кожного свій пунтик» (від'ємне значення), still waters run deep – «в тихому болоті чорти водяться».

Identity в значенні similarity, peculiarities which unite people in groups – «Схожість, подібність, групові ознаки». Birds of a feather flock together. As like as two peas. Like father, like son. Bad the crow, bad the egg. One beetle recognizes the other. The apple does not fall far from the tree.

Такі лексичні одиниці, в основному, підкреслюють схожість між членами якоїсь певної соціальної групи людей, наприклад, сім'ї: like father, like son – «Який батько, такий і синок»; або

просто зовнішню схожість людей: as like as two peas – «схожі як дві горошини» (як дві краплі води). Також деякі прислів'я вказують на наявність подібних ознак у людей, які дотримуються одних і тих же поглядів, що належать до певної професійної групи: one beetle recognizes the other, birds of a feather flock together – «рибалка рибалку бачить здалеку», «птахи одного польоту».

Identity в значенні nationality – «національність». An Englishman's house is his castle. When in Rome, do as Romans do. American will go to hell for a bag of coffee. The nation's honor is dearer than the nation's comfort; yes, than the tuition's life itself (Woodrow Wilson). A nation never falls but by suicide (Ralph Waldo Emerson).

Наведені паремії та афоризми актуалізують певні національні ознаки тих чи інших народів, наприклад, домовитість та відданість традиціям англійців (An Englishman's house is his castle), любов до кави американців, яку також можна прийняти за прагнення до наживи, якщо, припустимо, цей мішок кави, за який американець готовий продати душу дияволу, він планує вигідно продати (American will go to hell for a bag of coffee), а також необхідність неухильно дотримуватися звичаїв, традицій і законів, встановлених тим народом, у країні якого ви знаходитесь: When in Rome, do as Romans do.

Identity в значенні profession – «професія, під діяльністю». Every cook praises his own broth. Once a thief, always a thief. In politics a man must learn to rise above principle. It takes a thief to catch a thief. The bad gardener quarrels with his rake. The bad workman blames his tools. Poets are born, not made. Republicans will do anything for the poor except get off their backs. Doctor's faults are covered with earth, and rich man's with money. Lawyers, like painters, can easily change white to black. Poets and pigs are appreciated after their death. Too many cooks spoil the broth.

Вищенаведені паремії виділяють особливості різних професійних груп, підкреслюють їхню схожість, подібність у поведінці: поетів, якими не народжуються, а стають – poets are born, not made – та до яких слава приходить тільки після смерті; юристів, які можуть безжально все перевернути догори дном, правду зробити неправдою, а брехню – істиною – lawyers like painters can easily change white to black; кухарів, які вихваляють кожен свою страву – every cook praises his own broth.

Identity в значенні gender – «стать», «гендерні особливості». If you want something said, ask a man, if you want something done, ask a woman. A woman is as old as she admits. A man who marries twice is a two-time loser. Woman is a mystery to men but are wise to each other. A handsome husband is a common property. Marry a handsome husband and you marry a trouble. The ugliest girl usually makes the best housewife.

Перше висловлювання красномовно вказує на значні гендерні відмінності між особистостями з точки зору їхньої статевої приналежності: If you want something said ask a man, if you want something done ask a woman – «Якщо хочеш отримати лише відповідь, запитай чоловіка, якщо хочеш, аби щось було зроблено, попроси жінку». Прислів'я, пов'язані із заміжжям та одруженням, вказують на низку гендерних особливостей зовнішності одружених чоловіків і жінок: некрасиві дівчата стають хорошими господинями, а красень-чоловік схильний до зради – the ugliest girl usually makes the best housewife, a handsome husband is a common property.

Проведений нами аналіз понятійної, образної та ціннісної складової концепту identity показав, що у нього два семантичних центри – sameness (схожість) і uniqueness & individuality (унікальність), що підтверджує наявність у самоідентифікації людини двох взаємопов'язаних складових: особистісної та соціальної, при цьому в американській лінгвокультурі переважає індивідуальне начало. В американських тлумачних словниках нами було виявлено більше дефініцій із сенсами uniqueness та individuality, про це говорить також довжина синонімічних рядів слів uniqueness та individuality (15 слів-синонімів), проти 11 зі значенням уподібнення. Цінність індивідуалізм відіграє важливу роль в житті американців, оскільки кожен прагне знайти в собі спочатку відмінні якості, а потім вже ті, що об'єднують.

Література

1. Карасик В.И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / Карасик В.И. – Волгоград : Перемена, 2002. – 477 с.
2. Леонтович О.А. Введение в межкультурную коммуникацию : учебное пособие / Леонтович О.А. – Волгоград : Перемена, 2003. – 399 с.
3. Рящина М.Э. Концепт identity в современной американской лингвокультуре / М.Э. Рящина // Языковой аспект интеграции и самоидентификации в современном мире : Материалы Межвузовской научно-практической конференции. – М. : Цифровичок, 2010. – С. 207–213.

4. Слышкин Г.Г. От текста к символу : лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе [Электронный ресурс] / Г.Г. Слышкин. – 2000. – Режим доступа : <http://www.vspu.ru/~axiology>.
5. American Heritage Dictionary of the English Language (90491 words, 13Jun2009) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://education.yahoo.com/reference/dictionary>.
6. Cambridge Dictionary of American English (37791 words, 4Jul2002) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://dictionary.cambridge.org>.
7. Encarta® World English Dictionary, North American Edition (107301 words, 14Aug2003) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.encarta.msn.com/dictionary>.
8. Merriam-Webster's Online Dictionary. 11th Edition (107545 words, 27Sep2008) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.merriam-webster.com/dictionary/>.
9. Online Etymology Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.etymonline.com/index.php>.
10. Skeat W. An Etymological Dictionary of the English Language / Skeat W. – Oxford : Clarendon Press, 1963. – 780 p.

*Стаття рекомендована до друку
кандидатом філол. наук, доцентом кафедри іноземної філології і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
Заболотною Т.В.*

Стаття надійшла до редакції 26 липня 2014 року

УДК 821.161.1:179.7

Наталья Панова
(г. Бердянск, Украина)

ПРОБЛЕМА САМОУБИЙСТВА В РОМАНЕ М. АРЦЫБАШЕВА «У ПОСЛЕДНЕЙ ЧЕРТЫ»: ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена вивченню проблеми самогубства в романі М. Арцыбашева «У останньої межі». Тема смерті й самогубства є основною в романі. Автор постійно замислюється про сенс життя, точніше про його відсутність. Проаналізувавши суїцидальні випадки в романі, ми прийшли до висновку, що всі самогубства мають яскраво виражену депресивну природу. Нещасливе кохання, приниження, сором, докори сумління – все це призводить до соціально-психологічної дезадаптації особистості. У розумінні причин самогубства для М. Арцыбашева ближча екзистенціалістичне трактування, якщо людина добровільно йде з життя, виною тому не гени і гормони, а етичний нігілізм і втрата сенсу життя.

Ключові слова: самогубство, смерть, депресія, внутрішній світ, думки, почуття, суїцидальний акт, сенс життя.

Статья посвящена изучению проблемы самоубийства в романе М. Арцыбашева «У последней черты». Тема смерти и самоубийства является основной в романе. Автор постоянно задумывается о смысле жизни, точнее об его отсутствии. Проанализировав суицидальные случаи в романе, мы пришли к заключению, что все самоубийства имеют ярко выраженную депрессивную природу. Несчастливая любовь, унижение, стыд, угрызения совести – все это приводит к социально-психологической дезадаптации личности. В понимании причин самоубийства для Арцыбашева более близка экзистенциалистическая трактовка, если человек добровольно уходит из жизни, виной тому не гены и гормоны, а этический нигилизм и потеря смысла жизни.

Ключевые слова: самоубийство, смерть, депрессия, внутренний мир, мысли, чувства, суицидальный акт, смысл жизни.

The article is devoted to the problem of suicide in the novel of M. Artsybashev «In the last line». The theme of death and suicide is central in the novel. The author constantly thinks about sense of life. Having analyzed the suicidal acts in the novel, we have come to the conclusion that all suicides have a depressive nature. Unhappy love, humiliation, shame, remorse all of this leads to social and psychological desadaptation of personality. In understanding the reasons of suicide for Artsybashev is closely the existentialist interpretation, if person commits a suicide, the main reasons are ethical nihilism and loss of life sense.

Key words: suicide, death, depression, inner world, thoughts, feelings, suicidal act, the sense of life.